

Niğde Müzesi teşhir salonu ve deposunda bulunan halı örnekleri

Carpet samples in Niğde Museum exhibition hall and storage

Semra Kılıç Karatay

Dr. Öğr. Üyesi., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi, Resim-İş Öğretmenliği, Türkiye, e-mail: semra.kilic@hotmail.com

Öz

Halı sanatı insanlığın ihtiyacı sonunda ortaya çıkmış ve insanlığın yaşadığı dönemlere göre değişim yaşadığı tarih boyunca üretilen örneklerden anlaşılmaktadır. Halı sanatının tarihçesi oldukça eskidir ve ne zaman başladığı bilinmemekle birlikte insanlığın var olduğu zamandan beri yapıldığı düşünülmektedir.

Halı sanatında kullanılan desen ve renk kompozisyonları dokunan ürünlerin dönemi, bölgesi ve genel özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Dokuma sanatı halı, kilim ve tekstil olmak üzere gruplarda sınıflandırmak elde edilen örneklerin incelenmesinde kolaylık sağlamaktadır.

Niğde ili ve çevresinde halı dokumacılığı çok eski zamanlara tarihlenmektedir. Niğde yöresi halılarının başlangıç tarihini kesin olarak gösteren bir belge bulunmamaktadır. Ancak halı sanatının köklü zengin bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. Niğde ve çevresinde dokunmuş olduğu düşünülen dokumalar bugün Niğde Müzesi teşhir salonunda ve depoda bulunan özel bölmelerde korunmaktadır. Müzede korunan bu halı örnekleri Niğde yöresinde halı sanatının çok eskilere dayandığını göstermektedir. Müzede bulunan halılar tarihi bir belge olarak önem taşımaktadırlar.

Bu çalışma ile Niğde müzesinde bulunan 20 adet halı örneklerinin renk ve desen kompozisyonlarının incelenmesi görüntü, kayıt ve envanter incelemeleri yapılarak hazırlanmıştır. Halı örneklerinin incelenerek literatüre yazılı kaynak olarak kazandırılması amaç edinilmiştir.

Anahtar kelimeler: Niğde, Halı, Renk, Desen, Müze

Citation/Atf: KILIÇ KARATAY, S., (2022). Niğde Müzesi teşhir salonu ve deposunda bulunan halı örnekleri. *Journal of Arts*. 5(4): 201-212, DOI: 10.31566/arts.5.4.02

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Semra Kılıç Karatay
E-mail: semra.kilic@hotmail.com

Bu çalışma, Creative Commons Atif 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Abstract

Carpet art emerged at the end of humanity's need and it is understood from the examples produced throughout history that humanity has experienced changes according to the periods in which it lived. It is not known that the history of carpet art is quite old and it is not possible to specify the exact date of its beginning, and it is thought that it has been made since the time of mankind.

Patterns and color compositions used in carpet art provide information about the period, region and general characteristics of the woven products. Classifying the weaving art in groups such as carpets, rugs and textiles provides convenience in the examination of the samples obtained.

Carpet weaving in and around Niğde province dates back to ancient times. There is no document showing the exact date of the beginning of the carpets of the Niğde region. However, it is known that carpet art has a deep and rich history. The weavings thought to have been woven in and around Niğde are preserved in the exhibition hall and special compartments in the warehouse of the Niğde Museum today. These carpet samples preserved in the museum show that the carpet art in the Niğde region dates back to ancient times. Carpets preserved in the museum are important as historical documents.

With this study, the color and pattern compositions of 20 carpet samples in the Niğde museum were examined by making image, recording and inventory examinations. It is aimed to examine the carpet samples and to bring them to the literature as a written source.

Keywords: Niğde, Carpet, Color, Pattern, Museum

1. GİRİŞ

Halı dokuma geleneğinin Orta Asya'dan günümüze kadar bir Türk sanatı olduğu ve Türklerin yaşadıkları coğrafyalarda bu sanatı devam ettirdiği günümüze kadar ulaşan örneklerden anlaşılmaktadır. Günümüzde gelebilen en eski halı örneği olan Pazırık halısı bunun en güzel örneğidir. Dokumanın Türk düğümü ile dokunmuş olması da yine dokumanın Türklerle başlamış olabilme görüşünü desteklemektedir. Ancak genel olarak desen ve renk kompozisyonu açısından değerlendirildiğinde günümüzde bilinen ilk dokuma örneği değildir.

Pazırık halısı, halı yapımında bir başlangıç değil, çok uzun bir geçmişi olan ileri bir aşamayı belgeliyor. O aşamaya gelinceye kadar kim bilir neler yapılmıştır ve de yapılmış olması gerekir. Aksi halde nice kuşaklar ürünü bir ustalık isteyen o görkem ve incelik başarılmazdı (Tekçe, 1993:34).

Halı dokumalarında genellikle sarma veya germe tezgah örnekleri kullanılmaktadır. Dokumanın kalitesine göre hazırlanan çözgünün alt

ve üst leventlere takılması ile elde edilen çözgünün gerdirilerek dokuma boyunca her bir sıra arasında atkı ipinin bir veya daha fazla atılarak düğümlerin sıkıştırılması ile elde edilen dokuma örneğidir. Hav yükseklikleri halının yöresine ve kalitesine göre değişiklik göstermektedir.

“Tarihin en büyük ve en önemli göçebe topluluklarından olan Türkler; Orta Asya bozkırlarında yaşadıkları topraklarda edindikleri yaşam kültürünü göç süreci ve sonrasında gittikleri yerlere taşımışlar, aileleri ile birlikte çadırlarını, kullandıkları araç-gereçlerini ve çeşitli amaçla kullandıkları halı ve kilimleri ayrıca hayvanlarını da yanlarında taşımışlardır”(Geçgel, 2013: 8).

Türklerde, halı dokumaların evlerin zemininde yaygı olarak kullanılmasının yanı sıra duvarlarda ve duvar kenarlarında dekoratif süs eşyası olarak kullanılması bir gelenek olarak günümüze kadar gelmiştir. Özellikle çeyizler için dokunan dokuma örneklerinde yer yaygısı olarak dokunan dokuma örneklerinin yanında yastık, minder, çanta, heybe ve seccade gibi dokuma örneklerine de rastlanmaktadır.

“İnsanoğlunun günümüzden yaklaşık 10 bin yıl önce yerleşik hayata geçerek hayvanları evcilleştirilmesiyle birlikte dokumacılık sanatı da doğup gelişmiştir. Dokumacılık ilk başlarda insanoğlunun gereksinimi sonucu doğmuş olsa da daha sonraları gelişip zenginleşerek ihtiyaç olmaktan çok, tüm yaşam biçiminde yer bulan sosyal ve sanatsal bir kimlik olmuştur. Dolayısıyla halı ve diğer dokuma yaygılar, toplumun kültürünü inanç gelenek ve göreneklerini yansıtan çok önemli belgelerdir” (Kardeşlik, 2010:115).

Niğde, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış halı dokuma merkezlerimizden olan bir ilimizdir. Niğde ve çevresinde dokuma tezgahına genellikle ısdar adı verilmekte olup genellikle eskiden sarma ama son zamanlarda ise germe tezgah kullanılmıştır. Yörede dokumanın tarihi çok eski tarihlere dayanmaktadır. Halı dokumada usta olan dokumacılar, birden fazla dokuma örneğinin desenini harmanlayarak kendi desenlerini üretmişlerdir. Bu üretilen yeni desen örnekleri ya kareli desen kâğıtlarına aktarılarak renklendirilip dokumalarda desen örneği olarak kullanılmış ya da küçük dokuma örneklerine aktarılarak dokumalarda dokuma örnek olarak kullanılmıştır. Halı dokuma örneği olarak bilinen bu küçük dokuma örnekleri içinde birden fazla desen kompozisyonu bulunmaktadır. Niğde bölgesinde dokumalar eskiden beri bir geçim kaynağı olmuştur.

“Nevşehir, Niğde, Konya yöresi halılarının kompozisyonlarındaki başarı, renklerin yüzeydeki seçici dağılımları ile mükemmeliyete ulaşmıştır. Yöre insanının sadece etrafındaki imkânlarla elde ettiği renkleri, halının yüzeyinde yan yana gelişinden dolayı oldukça doğru değerlendirdiği görülür” (Çiloğlu, 1999:98)..

“XVI, XVII ve XVIII. yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli halıcılık merkezlerinden biri olan Niğde ilinde el dokusu halıcılık faaliyetleri ile ilgili olarak elde edilen bilgilere Sultan Abdülaziz devri kayıtlarında da rastlanmaktadır. Burada, “haşhaş yağı, kitre, kök boya, finik, gül yapağısı, kilim, halı, halı yastık, terki heybesi, çarşı heybesi, şalvar, aba, kıl işi, çadır, kıl harar (büyük çuval), köstek, pey bent (bakağı), torba vb.” gibi dokuma ve dokumayla ilgili malzemeler belirtilmektedir” (Çelik:50-51).

Niğde ve çevresinde halı dokuma sanatının başlangıç tarihi bilinmemekte olup müzede elde edilen halı örnekleri incelendiğinde desen ve renk kompozisyonu olarak bunu belgelemektedir.

“Müze için Atagök “müzeler; yaratıcılık, mantık, gözlem, hayal gücü ve beğeni duygusunun oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunabilecek yaygın eğitim kurumları” olarak ifade etmektedir” (Atagök, 1999:137)

Rivier'e göre müze “Kültürel değerlere sahip bir bütünü çeşitli araçlarla korumak, incelemek, değerlendirmek ve özellikle halkın estetik beğenisinin yükselmesi ve eğitimi için sergilemek amacıyla kamu yararına çalışan, sanata, bilime, tarihe, sanata, teknolojiye ait koleksiyonları bulunan sürekli kurumlardır.” (Riviere, 1962:23-24).

“Müze sözcüğünün ilk defa telâffuz edildiği yıllarda konu sadece “Âsâr-ı Atika” yani eski eserler kavramıyla sınırlı kalmıştır (Adıgüzel ve Öztürk, 1999:74-75).

Fotoğraf 1. Müze teşhir alanından bir görünüm

Kaynak: Kılıç Karatay, 2020.

Niğde ili müzecilik tarihi ile ilgili olarak 1997 yılında yayımlanan Niğde '97 adlı kitapta Göze ve diğerlerine göre “Niğde’de ilk müzecilik faaliyetleri 1939 yılında Karamanoğulları Ali Bey tarafından yaptırılan Akmedrese’ de başlamıştır. II. Dünya savaşı sebebi ile 1939-1950 yılları arasında Akmedrese depo olarak kullanılmış ve 1957 yılında Akmedrese’de Niğde müzesi müdürlüğü kurularak binanın teşhir-tanzim yapılarak ziyarete açılmıştır. Modern müzecilik imkanlarına ve teşhir alanının yetersiz olması nedeniyle 1971 yılının Temmuz ayında yeni müze binasının temeli atılmıştır (Göze vd, 1997:161-162).

Niğde müzesinde bulunan 20 adet halı örneği genel olarak değerlendirildiğinde dokuma sanatının bu bölgede çok eski tarihlere dayandığını göstermektedir. Dokumalarda kullanılan motifler boncuk, çiçek, hatayi, elibeline koçboynuzu, hayat ağacı, mihrap, kandil, suyu, sandık, hayat ağacı, göz, küpeli ve yaprak gibi motifler kullanılmıştır. Müzede bulunan dokumalarda kenar suyu deseninde sadece kilise desen kompozisyonuna ait dokuma örneği dikkat çekmektedir. Niğde'nin Müslüman toplumlar dışında farklı din ve medeniyetlere ev sahipliği yapmış olduğunun bir belgesi olarak kabul edilebilir (

Dokumaların renk kompozisyon özelliklerine bakıldığında genel olarak kırmızı, mavi, sarı, siyah, kahverengi, beyaz, turuncu renklerin kullanıldığı görülmektedir. Halıların desen kompozisyonlarda geometrik ve bitkisel motiflerin hakim olduğu görülmektedir. Halı örneklerinden taban, çeyrek, yastık ve minder dokumaları ¼ rapor olarak dokunmuştur. Seccade dokumaları ise ½ rapor olarak dokunmuştur. Niğde sınırları içinden toplanarak ya da bağışlanarak müzede korunan dokumaların kim veya kimler tarafından dokunduğuna dair bir bilgi bulunmamaktadır. Müzede bulunan dokuma örnekleri taban, yastık, para kesesi, seccade ve çeyrek halısı olarak sınıflandırılabilir.

2. NİĞDE MÜZESİNDE BULUNAN HALI ÖRNEKLERİ

Müzede bulunan halı örneklerinin dokunma tarihi, kimin dokuduğu veya nerede dokunduğunu gösteren herhangi bir belge bulunmamaktadır. Halı örnekleri genel olarak sağlam olup bazı bölgelerinde yıpranmalar bulunmaktadır. Halılarda Türk düğümü kullanılmış, atkı, çözgü ve dokuma iplerinde hammadde olarak yün kullanılmıştır. Müzede bulunan dokuma örnekleri Niğde İl müdürlüğü ve Niğde Müze müdürlüğünden alınan izin ile uzman kişiler tarafından müze içerisinde yer alan boş mekanlarda çekilmiştir. Dokumaların envanter numarası olanlar çalışma içerisinde belirtilmiştir. Envanter numarası olmayanlar ise görselleri kullanılarak çalışılmaya dahil edilmiştir.

2.1. Örnek 1

Fotoğraf 2. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020.

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu, 02.07.2020

Envanter No: 154

Kullanım Türü: Halı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözgü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Bitkisel motiflerin yoğun olduğu halı örneğinin eski dönemlere ait olduğu düşünülmekte olup dokuyucusu, tarihi veya Niğde'de nerede dokunduğuna dair herhangi bir belge yoktur. Halının sadece saçak kısmında bozulmalar görülmekte olup genel itibarıyla sağlamdır.

2.2. Örnek 2

Fotoğraf 3. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Teşhir Salonu,

02.07.2020

Kullanım Türü: Halı**Durumu:** Sağlam**Atkı:** Yün**Çözü:** Yün**Düğüm Tekniği:** Türk düğümü

Genel Özellikleri: halının kim tarafından veya dokunduğu tarih bilinmemektedir. Sağlam olan halı teşhir salonunda sergilenmektedir. Niğde veya çevresinde dokunduğu düşünülmektedir. Zeminde kırmızı rengin hakim olduğu halı örneğinin kenar suyu kısmında siyah renk hakimdir. Zemin desen kısmında göz motifinin hakim olduğu kenar suyunda ise çiçek motifinin hakim olduğu desen kompozisyonu görülmektedir. Halıda hem zeminde hem de kenar suyu içten ve dıştan çevreleyen zikzak suyolu desen kompozisyonunda yoğun olarak kullanılmıştır.

2.3. Örnek 3

Fotoğraf 4. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Teşhir Salonu, 02.07.2020

Kullanım Türü: Halı**Durumu:** Sağlam**Atkı:** Yün**Çözü:** Yün**Düğüm Tekniği:** Türk düğümü

Genel Özellikleri: Genel olarak incelendiğinde sağlam olan halıda stilize edilmiş bitkisel motifler ağırlıklı olup zemin şeritlerinde kırmızı renk yoğun kullanılmıştır. Halının dokunduğu tarih ve dokuyucusu kesin olarak bilinmemektedir. Halı bağış yoluyla veya herhangi bir eski tarihi bir binadan alınıp alınmadığına dair bilgi yoktur.

2.4. Örnek 4

Fotoğraf 5. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Teşhir Salonu, 02.07.2020

Kullanım Türü: Namazlık Halısı**Durumu:** Sağlam**Atkı:** Yün**Çözü:** Yün

Genel Özellikleri: Kırmızı rengin hakim olduğu zeminde mihrap ve nişler zemin deseninde kullanılmıştır. Kenar suyunda ise kullanılan Kufi yazıyı andıran desen kompozisyonu Selçuklu dönemi halılarına benzerlik göstermektedir. Ayrıca kenar suyunda çiçek motifinin de kullanıldığı görülmektedir. Niğde yöresinde dokunan halının tarihi veya kim tarafından dokunduğuna dair belge bulunmamaktadır. Teşhir salonunda sergilenen halı sağlam olup saçaklarında yıpranmalar bulunmaktadır.

2.5. Örnek 5

Fotoğraf 4. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Teşhir Salonu, 02.07.2020

Kullanım Türü: Çift Başlı Kartal Halısı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözüğü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Halının sadece saçak kısmında deforme olup genel durumu sağlamdır. Halı 14.yy yapısı olan Sungur Bey camisinde bulunmuştur. Halının 19.yy Osmanlı dönemine ait olup, caminin kuzey giriş kapısı üzerindeki taş kabartmalarda yer alan süsleme motiflerin halı üzerindeki desenlerle aynı olması halının Niğde'de yapılmış olabileceğini göstermektedir.

2.6. Örnek 6

Fotoğraf 6. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Teşhir Salonu,

02.07.2020

Kullanım Türü: Namazlık Halısı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözüğü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Saçak kısımlarında deforme olan halı örneği genel olarak sağlamdır. Bazı bölgelerinde renk solması görülmektedir. Halının yöresel ismi bilinmemekle birlikte kim tarafından veya hangi tarihte dokunduğuna dair bir belge yoktur. Halının başlangıç ve bitiş kenar suyu kısımları desen kompozisyonunda farklı dokunduğu görülmektedir.

2.7. Örnek 7

Fotoğraf 7. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Teşhir Salonu, 02.07.2020

Kullanım Türü: Halı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözüğü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Halının her iki uç kısmında bulunan saçak kısımlarında yıpranma görülmektedir. Desen kompozisyonunda geometrik motifler yoğun olarak kullanılmıştır. Müzede teşhir salonunda sergilenen halının nereden veya kimin dokuduğu ve hangi tarihte dokunduğuna dair kesin bilgi bulunmamaktadır.

2.8. Örnek 8

Fotoğraf 8. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu
02.07.2020

Envanter No : 45

Kullanım Türü: Halı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözüğü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Halının orta zemin kısmının desen kompozisyonunda bitkisel motiflerin hakim olduğu halı örneğinin kenar kenar suyu kısmı desensiz düz çerçeve şerit şeklinde dokunmuştur. Halı sağlam olup halının havlı kısmında hiçbir bozulma veya deforme bulunmamaktadır. Saçaklarında yıpranma ve kopma olduğu görülmektedir. Depo kısmında özel bölmelerde saklanmaktadır.

2.9. Örnek 9

Fotoğraf 9. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu,
02.07.2020

Envanter No: 62

Kullanım Türü: Halı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözüğü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Saçak kısmı bozulan halı örneği müzenin deposunda özel bölmelerde korunmaktadır. Halıda kullanılan motifler toplu halısı diye bilinen halılarla benzer olduğundan Niğde yöresinde dokunduğu düşünülmektedir. Kim tarafından veya hangi tarihte dokunduğu kesin olarak bilinmemektedir.

2.10. Örnek 10

Fotoğraf 10. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu,
02.07.2020

Kullanım Türü: Halı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözüğü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Halıda Kandil motifinin zeminde başlangıç ve bitiş kısımlarında kullanıldığı görülmektedir. Genel olarak sağlam olan halının genelinde geometrik motifler kullanılmıştır. Kandil motiflerinin her iki yanında sütunlar bulunan halının Niğde bölgesinde dokunulduğu düşünülmektedir. Elibelinde ve koçboynuzu motifleri de desen kompozisyonunda kullanılmıştır.

2.11. Örnek 11

Fotoğraf 11. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu, 02.07.2020

Kullanım Türü: Halı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Zengin desen ve renk kompozisyonuna hakim olan halının saçak kısımlarında deforme olup diğer bölgelerinde herhangi bir deforme bulunmamaktadır. Müzenin deposunda korunmakta olup halının Niğde yöresinde veya çevresinde dokunulduğu düşünülmektedir. Müzede bulunan diğer birçok halı halı örneklerinde olduğu gibi dokunduğu yıl veya dokuyucusu bilinmemektedir.

2.12. Örnek 12

Fotoğraf 12. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu, 02.07.2020

Envanter No: 2011/4

Kullanım Türü: Halı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Halı desen kompozisyonu ile dikkat çekmektedir. Zemin kısmında dört sütun arasında kiliseyi andıran desen bulunmaktadır. Halının kenar suyu kısmında kilise deseni daha belirgin olarak görülmektedir. Halının ne zaman veya kim tarafından dokunduğuna dair kesin bilgi mevcut değildir. Halının deseni incelendiğinde bölgede daha önce yaşamış gayrimüslüm kişiler tarafından dokunulduğu düşünülmektedir. Halının zemin kısmında kırmızı ve lacivert renklerin, kenar suyu kısmında ise krem renk halı iplerinin kullanıldığı görülmektedir. Halıda kilise dışında kandil, kazayağı ve çiçek motiflerinin desen kompozisyonunda yer aldığı görülmektedir.

2.13. Örnek 13

Fotoğraf 13. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu, 02.07.2020

Envanter No: 11

Kullanım Türü: Halı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Niğde yöresinde dokunulduğu bilinmekte olup dokuyucusu veya dokundu-

ğu tarih bilinmemektedir. Müzenin deposunda özel bölmelerde muhafaza edilmektedir. Saçak kısımlarında bozulmalar veya kopmalar bulunmaktadır. Halı genel olarak günümüzde Niğde bölgesinde dokunan çeyizlik halı örnekleri ile benzerlik göstermektedir.

2.14. Örnek 14

Fotoğraf 14. Halı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu, 02.07.2020

Envanter No: 155

Kullanım Türü: Halı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözüğü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Zengin bitkisel desen kompozisyonuna sahip olan halı örneğinin saçak kısımlarında bozulma ve kopma görülmektedir. Halının Niğde bölgesinde dokunduğu fakat tarihi ve dokuyucusuna dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Depo bölümünde korunmaktadır. Halının göbek kısmında yer alan motif ve her iki tarafını çevreleyen sütunların olduğu zemin desen kompozisyonu dikkat çekmektedir.

2.15. Örnek 15

Fotoğraf 15. Halı para kesesi

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu, 02.07.2020

Envanter No: 2014/19

Kullanım Türü: Halı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözüğü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Para kesesi olduğu düşünülen örneğin bir yüzü halı olarak diğer yüzü ise kilim olarak dokunmuştur. Niğde veya çevresinde dokunduğu bilinmesine rağmen nerede ve kim tarafından dokunduğu kesin olarak bilinmemektedir. Halının para koyma amacı ile dokunulduğu düşünülmektedir. Halıda cicim tekniğinde desenler de kullanıldığı görülmektedir. Genel olarak sağlam olan halı müzede depo bölümünde özel bölmelerde saklanarak korunmaktadır.

2.16. Örnek 16

Fotoğraf 16. Tülü örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu, 02.07.2020

Kullanım Türü: Tülü halısı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Niğde bölgesinde dokunmuş ve Tülü halısı olarak bilinen halı örneğidir. Müzenin deposunda özel bölmelerde korunmaktadır. Genelde Yörük ailelerinin çadırlarda haşere veya böceklerden korunmak için yer yaygısı olarak kullanılan halı örneğinin bölgedeki Yörük aileleri tarafından dokunulduğu düşünülmektedir. Ancak dokunuş tarihi ve kimin dokuduğu bilinmemektedir

2.17. Örnek 17

Fotoğraf 17. Yastık halısı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu, 02.07.2020

Kullanım Türü: Yastık halısı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Müzenin deposunda özel bölmelerde korunan yastık halısının Niğde bölgesinde dokunduğu düşünülmektedir. Halının genelinde herhangi bir deforme bulunmamaktadır. Desen kompozisyonu olarak yörede dokunan yastık halı örnekleri ile benzer olduğu için Niğde yöresinde dokunduğu düşünülmektedir. Yörede yastık halısı olarak bilinen halı örneğinin içinde hasır dolgusu mevcuttur.

2.18. Örnek 18

Fotoğraf 18. Yastık halısı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu, 02.07.2020

Kullanım Türü: Yastık halısı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Halı Niğde yöresi yastık halılarından olup, Niğde ve çevresinde dokunulduğu düşünülmektedir. Dokunduğu yer veya tarihe dair belge bulunmamaktadır. Halının desen kompozisyonu yörede günümüzde dokunan yastık halı örnekleri den kompozisyonu ile aynı olduğu görülmektedir. Herhangi bir bölgesinde

bozulma bulunmamaktadır. Müzede depoda özel bölmelerde saklanarak korunmaktadır.

2.19. Örnek 19

Fotoğraf 19. Minder halısı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu, 02.07.2020

Kullanım Türü: Minder halısı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözüğü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Halının genelinde büyük oranda deforme olduğu görülmektedir. Saçak kısımları bozulmuş hatta çoğunluğu dökülerek bitme aşamasına gelmiştir. Kenar örgüsünde de sökülme meydana gelmiştir. Halının nerede veya kim tarafından hangi tarihte dokunduğu bilinmemektedir.

2.20. Örnek 20

Fotoğraf 20.Minder halısı örneği

Kaynak: Kılıç Karatay 2020

Bulunduğu Yer: Niğde Müzesi Deposu, 02.07.2020

Kullanım Türü: Minder halısı

Durumu: Sağlam

Atkı: Yün

Çözüğü: Yün

Düğüm Tekniği: Türk düğümü

Genel Özellikleri: Müzenin deposunda özel bölmelerde korunan halı minder halı örneği olup saçak ve kenar kısımlarında bozulma ve dökülme görülmektedir. Halının tarihi veya dokuyucusu hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. Halının Niğde veya çevresinde dokunduğu düşünülmektedir. Halının desen özelliği bakımından yörede dokunmuş halı örnekleri ile benzerlik göstermektedir.

3. SONUÇ

Halı dokuma sanatı insanoğlunun yaşamında geçmişten beri önemli bir yere sahip olmuştur. Halı dokuma sanatı ilk olarak insanoğlunun ihtiyacı sonucu ortaya çıkmış daha sonrasında sanat olmuştur. İlk zamanlarda ısınmak ve yer yaygısı olarak dokunan halı dokuma örnekleri zaman geçtikçe değerli bir sanat eseri olmuştur.

Niğde ve çevresinde elde edilen ve bugün Niğde Müzesi'nde bulunan halı dokuma örnekleri yörenin dokuma bakımından zengin olduğunu göstermektedir. Müze görevlileri ile yapılan görüşmeler neticesinde müzede bulunan halı dokuma örnekleri müzenin kurulduğu zamanlarda ve sonrasında Niğde ve çevresinde dokunmuş örnekler olduğu görüşü elde edilen görüşlerden biridir.

Müzede bulunan dokuma örnekleri namazlık, çeyrek, minder, para kesesi, taban halısı olarak sınıflandırılabilir. Dokumaların genelinde malzeme olarak koyun yünü kullanılmıştır. Dokumaların renk ve desen kompozisyonları oldukça zengindir. Dokumalarda geometrik ve bitkisel motiflerin kullanıldığı desen kompozisyonları kullanılmıştır.

Dokumalar arasında özellikle çift başlı kartal ve kiliseli dokuma örneği dikkat çekmektedir. Dokumayı çevreleyen kenar suyu kısmında desen olarak sadece kilisenin kullanılmasından dolayı Kiliseli halı olarak bilinen halı dokuma

örneği yörede dokumanın eski dönemlerde sadece Müslümanlar tarafından dokunmadığı ve Müslüman olmayan halkın da dokuma yapabildiğini göstermektedir. Dokumanın zemin bölümünün desen kompozisyonunda kilisenin bölümleri kullanılmıştır. Halının bir asırdan fazla dokuma örneği olduğu düşünülmektedir. Sadece saçak ve kilim kısımlarında yıpranma olan dokumanın genel durumunun sağlam olduğu görülmektedir.

Müzedeki dikkat çeken dokuma örneklerinden bir diğeri ise 14.yy yapılan Sungur Bey Camisi'nde bulunan 19.yy Osmanlı dönemine ait çift başlı kartal halısıdır. Dokumanın desen kompozisyonunda bulunan süsleme desenlerinin Sungur Bey Cami'nin kuzey giriş kapısı üzerindeki taş kabartmalarda yer alan süsleme motifleri ile aynı olması dokumanın Niğde bölgesinde dokunmuş olabileceği görüşünü desteklemektedir.

Para kesesi olarak bilinen dokuma örneğinin ön yüzü halı dokuması, arka yüzü ise kilim dokuması üzerine cicim tekniği ile yapılmıştır. Müzede yer alan diğer dokuma örnekleri incelendiğinde yörenin dokuma kültürünün çok eski tarihlere dayandığını ve yüzyıllar boyunca nesilden nesle aktarılarak kültür varlıklarımızdan biri olan dokuma sanatının önemli bir yeri olduğu göstermektedir. Müzede muhafaza edilen dokuma örneklerinin ham maddesi yün olup, bazı ufak tefek deformeler olsa da bugün genel durumlarının sağlam olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, H., ÖZTÜRK, F. (1999). *Türk Eğitim Düşüncesinde Okul Müzesinden Müze Pedagojisine Değişim. Eğitim ve Bilim* 14 (114) 73-81.
- ATAGÖK, T. (1999). *Yaşayan Müze ve Eğitim. Sanat Dünyamız* 71 223-227.
- ÇİLOĞLU H., (1999) *Nevşehir, Niğde, Konya Yöresi Halılarının Kompozisyon Özelliklerinin İncelenmesi*, Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Cilt:10, Sayı:28
- ÇELİK A. (200) *Niğde Sungurbey Camii'nde: Bulunmuş*

Olan" Çift Başlı Kartal Figürlü Halı" Üzerine Düşünceler, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, sayı:9

GEÇGEL TÜRLÜ A.(2013) "*Kıvalı Ellerin Sanatı Niğde Halıları*" Ankara

GÖZE K., ALTIN B. N., GEDİK İ., ATABEY H., ÖZMEL İ., ÖNCÜ A., ERTANA T. (1997), *Niğde '97*, Önder Matbaacılık, Ankara

KARDEŞLİK, S., (2010) "*İstanbul Vakıflar Halı Müzesinde Konservasyon Çalışmaları ve Yeni Keşfedilen Selçuklu Halıları*." Restorasyon Yıllığı Dergisi

RİVIERE, G.H. (1962). *Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında. Unesco Bölge Semineri* (Çeviren; Selma İNAL) İstanbul: ICOM Millî Komitesi Yayınları 1

TEKÇE E. F. (1993).*Pazırık Altaıylardan Bir Halının Öyküsü*, Kültür Bakanlığı, Ankara